

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИ ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИ ДЕПАРТАМЕНТИ ПРОБАЦИЯ БОШҚАРМАСИНИНГ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ИНСТИТУТЛАРИ БИЛАН ҲАМКОРЛИГИ

Аманов Абдоржон Абдуллаевич

Ўзбекистон Республикаси

Ички ишлар вазирлиги

Малака ошириш институти

профессори

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14547089>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 15- Dekabr 2024 yil

Ma'qullandi: 18- Dekabr 2024 yil

Nashr qilindi: 23- Dekabr 2024 yil

KEYWORDS

Ички ишлар вазирлиги,
Жамоат хавфсизлиги
департаменти, Пробация
бошқармаси, фуқаролик
жамияти институтлари,
ҳамкорлик

ABSTRACT

Мақолада Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Жамоат хавфсизлиги департаменти Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлиги хусусида фикр юритилиб, мазкур фаолиятни янада самарали ташкил этишга оид таклиф ҳамда тавсиялар билдирилган.

Мамлакатимизда бугун амалга оширилаётган ислохотларнинг асосий негизларидан бирини ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизими самардорлигини ошириш, уларнинг сабаблари ва келиб чиқишига имкон берган шарт-шароитларни аниқлаш, бартараф этиш ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқий маданияти ва онгини юксалтириш ҳамда уларда жамиятда ўрнатилган хулқ-атвор қоидаларига риоя этиш руҳини шакллантириш ташкил этади. Мазкур вазифаларни амалга ошириш эса, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг зиммасига юклатилган асосий ҳамда долзарб вазифалардан бири ҳисобланиб, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар тизимида Ички ишлар вазирлигининг, унинг таркибида эса, Жамоат хавфсизлиги департаменти Пробация бошқармасининг муносиб ҳиссаси бор.

Шунингдек, ушбу жараёнларда Жамоат хавфсизлиги департаменти Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлиги ўзига хос аҳамиятга эга десак, муболаға бўлмайди. Хусусан, мазкур ҳамкорликни йўлга қўйиш, бугунги куннинг муҳим ва зарурий талабларидан ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ҳам қонун устуворлигини таъминлашда, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, жиноятчиликка қарши курашиш, жамоат тартибини сақлаш, фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилишда жамоатчилик билан алоқаларни янада мустаҳкамлаш, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг фуқаролик жамияти институтлари билан ўзаро ҳамкорлиги борасидаги ишларни янги босқичга кўтариш муҳимлигини алоҳида қайд этиб ўтган эди¹.

муҳим аҳамият касб этадиган мазкур субъектлар хусусида тўхталиш, яъни, «Жамоат хавфсизлиги департаменти Пробация бошқармаси» ва «фуқаролик жамияти институтлари» тушунчаларига оид фикрларни оидинлаштириб олиш ҳамда уларнинг моҳиятини тўғри англаш муҳим аҳамиятга эгадир. Бошқача айтганда, мазкур субъектлар ўртасидаги ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш йўналишидаги ҳамкорликни ташкил этишда ушбу тузилмаларнинг моҳияти, мақоми, фаолият йўналишлари, жамият ижтимоий-сиёсий тизимидаги ўрни ва таъсирини аниқлаб олиш лозим.

Таъкидлаш лозимки, бугунги кунда мамлакатимизда давлат органлари томонидан ҳуқуқбузарликлар профиликтикасини амалга ошириши бўйича ўзига хос ҳуқуқий тизим яратилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»⁶ги қонунининг 9-моддасида «Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи органлар ва муассасалар тизими» белгиланган бўлиб, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи асосий давлат органларидан бири бу – ички ишлар органларидир.

Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»⁷ги қонунига биноан, Ўзбекистон Республикасининг ички ишлар вазири ўз мақомига кўра, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг таркибига киради. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги бевосита Ўзбекистон Республикаси Президентига, айрим масалалар бўйича эса, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига бўйсунди.

Ички ишлар органлари фаолиятни ўз ваколатлари доирасида фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш, жиноятчилик ва терроризмга, одам савдосига қарши курашиш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, уларнинг сабабларини ва содир этилишига имкон бераётган шарт-шароитларни аниқлаш ҳамда бартараф этиш, ҳуқуқбузарликларни содир этишга мойил шахсларни аниқлаш, жамиятда ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтиришга доир ишларда иштирок этиш ва бошқа асосий йўналишлар бўйича амалга оширади.

Шунингдек, ўз зиммасига юклатилган вазифаларни бажариш мақсадида, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва бошқа ташкилотлар билан ҳамкорлик қилади. Давлат органлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва бошқа ташкилотлар фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда, жамоат тартибини сақлаш ва жамоат хавфсизлигини таъминлашда, жиноятлар ва маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, фош этиш ҳамда уларга чек қўйишда, жиноят ишларини тергов қилишда, жиноятчиларни қидиришда, бедарак йўқолганларнинг турган жойини аниқлашда, шунингдек

⁶ Ўзбекистон Республикасининг «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

⁷ Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

хуқуқбузарликлар профилактикасида ички ишлар органларига ўз ваколатлари доирасида кўмаклашиши шарт⁸.

Мамлакатимизда озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жиноий жазоларни ижро этилишини таъминлайдиган Пробация хизмати Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018-йил 7-ноябрдаги “Жинояти қонунчилигини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”⁹ги ПҚ-4006-сонли Қарори билан 2019-йил 1-январидан жорий қилинган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартда қабул қилинган «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида»¹⁰ги ПФ-6196-сон Фармонида асосан эса, Патруль-пост хизмати ва жамоат тартибини сақлаш бош бошқармаси, Хуқуқбузарликлар профилактикаси бош бошқармаси, Йўл ҳаракати хавфсизлиги бош бошқармаси, Пробация хизматини ўз ичига оладиган Жамоат хавфсизлиги департаменти ташкил этилди. Хусусан, Пробация хизматининг фаолиятини самарали ташкил этилишида яқинда ёрдам берадиган субъектлар сифатида фуқаролик жамияти институтларини қайд этишимиз мумкин.

Таъкидлаш лозимки, мамлакатимиз мустақиллигининг илк даврларидан ҳозирги кунга қадар жамиятимиз ижтимоий ҳаётида муҳим аҳамият касб этаётган субъектлардан бири – «фуқаролик жамияти институтлари»дир. Юртимиздаги амалдаги норматив ҳужжатларда¹¹ «фуқаролик жамияти институтлари» ёки «фуқаролик жамияти бошқа институтлари» жумлалари кенг қўлланилмоқда. Хусусан, 2023 йил 30 апрель куни ўтказилган Ўзбекистон Республикаси референдумида умумхалқ овоз бериш орқали қабул қилинган янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси¹²да «Фуқаролик жамияти институтлари» деб номланган алоҳида боб киритилиб, ушбу бобда «Фуқаролик жамияти институтлари,

⁸ Ўзбекистон Республикасининг «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

⁹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018-йил 7-ноябрдаги “Жинояти қонунчилигини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПҚ-4006-сонли Қарори // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹⁰ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартда қабул қилинган «Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-6196-сон фармони // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

¹¹ 2023 йил 30 апрель куни ўтказилган Ўзбекистон Республикаси референдумида умумхалқ овоз бериш орқали қабул қилинган янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 25 сентябрдаги №ЎРҚ-376-сон «Ижтимоий шериклик тўғрисида»ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистонда фуқаролик жамияти институтларини ривожлантиришга кўмаклашиш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори (2005); Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари ва бошқа фуқаролик жамияти институтларини қўллаб-қуватлашни кучайтириш чоралари тўғрисида»ги қўшма қарори (2008); Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ички ишлар органларининг хуқуқбузарликлар профилактикаси бўлинмалари фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги (2017 йил 18 апрель) ПҚ-2896-сон қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Фуқаролик жамияти институтларини ривожлантиришга кўмаклашиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори (13), Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги «2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида»ги ПФ-60-сон Фармони ва б.

¹² 2023 йил 30 апрель куни ўтказилган Ўзбекистон Республикаси референдумида умумхалқ овоз бериш орқали қабул қилинган янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституцияси // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси – <http://Lex.uz>.

шу жумладан, жамоат бирлашмалари ва бошқа нодавлат нотижорат ташкилотлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, оммавий ахборот воситалари фуқаролик жамиятининг асосини ташкил этади. Фуқаролик жамияти институтларининг фаолияти қонунга мувофиқ амалга оширилади» деб қайд этилган.

Айтиш мумкинки, бугунги кунда адлия органларидан рўйхатдан ўтган нодавлат нотижорат ташкилотлари ва уларнинг алоҳида бўлинмалари умумий сони 9039 тани ташкил этади (Ўзбекистонда 16 та диний конфессияга мансуб 2329 та диний ташкилот фаолият юритмоқда, шулардан, 2134 таси исломий, 174 та христиан диний ташкилоти, 8 та яҳудий, 6 та баҳойий жамоалари, 1 тадан кришнани англаш жамияти, буддавийлар ибодатхонаси ва Библия жамияти ҳисобланади). Рўйхатдан ўтган сиёсий партиялар ва уларнинг жойлардаги бўлинмаларининг умумий сони 1108 тани ташкил этади. Шунингдек, 9,5 мингдан ортиқ маҳаллалар, 2140 тадан ортиқ оммавий ахборот воситалари¹³ каби фуқаролик жамияти институтлари фаолият олиб бормоқда. Уларнинг давлат органлари билан самарали ҳамкорлигини таъминлаш жамият ижтимоий ҳаётидаги муҳим масалалардан биридир.

Жумладан, бир қанча маҳаллий мутахассис-олимларимиз «фуқаролик жамияти институтлари» тушунчасига ўз фикрларини баён этганлар. Масалан, Х.Т. Одилқориев, улар жамият ишларини бошқариш борасида давлат фаолиятини тўлдиради, чунки фуқаролик жамияти институтлари ўз кўлами, оммавийлиги ва мослашувчанлиги туфайли ижтимоий ҳаётда юзага келадиган муаммоларни аниқлаши ҳамда давлат идораларининг имкониятлари чекланган ўринларда, айниқса, маҳаллий даражада таъсирчан ҳаракат қилиши мумкин¹⁴ деган ҳамда Ш.У. Якубов «фуқаролик жамияти институтлари – жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини, бошқа демократик қадриятларни ҳимоя қилиш, ижтимоий, маданий ва маърифий мақсадларга эришиш, маънавий ва бошқа номоддий эҳтиёжларни қондириш, хайрия фаолиятини амалга ошириш ҳамда бошқа ижтимоий фойдали мақсадларда ташкил этиладиган, нодавлат нотижорат ташкилотлари сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган юридик шахслар, уларнинг бирлашмалари ҳамда нодавлат оммавий ахборот воситалари»¹⁵ деб берган таърифларини эътироф этиш лозим.

Шу билан бирга, яна бошқа адабиётларда ҳам «фуқаролик жамияти институтлари» тушунчасига ва уларнинг давлат органлари билан ҳамкорлигига оид таърифларни учратишимиз мумкин. Масалан, фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти томонидан 2015 йилда чоп этилган таҳлилий маърузада «фуқаролик жамияти институтлари» тушунчасига: «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари (маҳалла), сиёсий партиялар, ижтимоий ҳаракатлар, касаба уюшмалари, жамоат бирлашмалари ва фондлари, нодавлат нотижорат ташкилотлари фуқаролик жамияти асосини ташкил этиб, унинг моҳиятини белгилайди. Фуқаролик жамияти институтлари аҳолининг фуқаролик фаоллиги, ҳуқуқий онги, миллий ўзлигини англаши, сиёсий маданияти ва жамият

¹³ Расмий маълумотлар 2022 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра кўрсатилган. Ўзбекистон Республикаси зирлигининг расмий-веб сайти // – www.minjust.uz.

¹⁴ Одилқориев Х.Т. Конституция ва баркамол жамият орзуси. – Т., «O‘qituvchi», – 2012. – Б.187.

Якубов Ш.У. Давлат ва фуқаролик жамияти институтлари ҳамкорлигининг ҳуқуқий механизмлари. Монография. Т. 2018 й. – Б.16-17.

аъзоларини маънавиятини юксалишига хизмат қилиб, ўз қадр-қиммати, мустақил фикри, ўз имкониятларини амалга ошириш туйғуси, келажагини ўз қўллари билан қуриш ҳиссини тарбиялайди»¹⁶ деб таъриф берилган.

Таъкидлаш лозимки, давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтларининг ўзаро ҳамкорлиги масаласи бугун пайдо бўлган масала эмас. Бунинг тарихи узоқ ўтмишга бориб тақалади десак, муболаға бўлмайди. Масалан, буюк мутафаккир Абу Наср Форобий инсоният бахтга эришувида ўзаро ҳамкорлик жиддий ўрин эгаллашини қайд этиб, уни қуйидаги фикрлари орқали ифодалайди: «Ҳақиқий бахтга эришиш мақсадида ўзаро ёрдам қилувчи кишиларни бирлаштирган шаҳар фазилатли шаҳардир, бахтга эришиш мақсадида бирлашган кишилар жамоаси фазилатли жамоадир»¹⁷.

Айтиш мумкинки, ижтимоий ҳамкорлик – жамият тараққиётнинг узоқ муддатли эволюцияси натижасидир. Мазкур ғоянинг шаклланишига оид дастлабки қарашлар Платон ва Аристотель каби олимларнинг асарларида учрайди¹⁸. Давлат ва фуқаролик жамияти ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришга оид турлича фикр ва қарашлар И.Кант, А.Смит асарларида ҳам учрайди. Улар биринчилардан бўлиб, ижтимоий меҳнат муносабатларидаги ижтимоий ҳамкорлик концепциясини янада ривожлантиришга асос яратдилар¹⁹.

Шунингдек, давлат ва фуқаролик жамиятининг ўзаро муносабати, улар ўртасидаги ҳамкорликнинг моҳияти ва чегаралари Г.Гроций, Т.Гоббс, Ж.Лок, Ж.Руссо, В. фон Гумбольд, Г.Гегел, И.Кант, К.Маркс ва бошқа олимларнинг «жамоат шартномаси», «халқ суверенитети», «маҳаллий ўзини ўзи бошқариш», «фуқароларнинг ахлоқий-меъёрий хулқи» ва бошқа назарий концепцияларда муайян даражада ўз ифодасини топган. Шу билан бирга, хорижий мамлакатларнинг иқтисодчи олимлари Ж.Кейнс, Ф.Хайек, Ж.Гелбрайт, Ж.С.Милл, сиёсат-шунослар Дж.Коэн, Э.Арато, Ф.Шмиттер, ҳуқуқшунос олимлардан Л.Дюги ва М.Ориу кабилар давлат органлари ва фуқаролик жамияти ўртасидаги ҳамкорлик ғоясини илмий асослашга, уни янада ривожлантиришга катта ҳисса қўшганлар²⁰.

Миллий олимларимиз томонидан ҳам давлат органларининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлиги хусусида бир қанча фикрлар билдирилган. Масалан, Х.Т.Маматов, фуқаролик жамияти институтларининг давлат органлари билан ҳамкорлиги жамиятдаги умумий йўналишлар муштараклигини, аниқ вазифаларни амалга ошириш орқали умумдавлат фаровонлигига хизмат қилади. Умуман, фуқаролик жамияти институтлари давлат билан алоҳида фуқаролар ўртасидаги тўсиқларни бартараф этиб, демократиянинг қуйидан ривожланишини таъминлайди²¹, деб таъкидлайди.

¹⁶ Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти, 2015. – Б.71.

Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шаҳри. –Тошкент, «Янги аср авлоди». – 2016. – Б. 285.

¹⁸ Мухитдинова Ф. Сиёсий ва ҳуқуқий таълимотлар тарихи. –Т., ТДЮИ нашриёти, 2011. – Б. 50.

¹⁹ Социальное партнерство: проблемы и перспективы развития. Сб.науч.статей / Под общ.ред. Н.А.Волгина. – М., «РАГС», 2003. – С. 116.

²⁰ Лушикова М.В. Государство, работодатели и работники: история, теория и практика правового механизма социального партнерства (Сравнительно-правовое исследование). – Ярославль, 1997. – С. 223.

²¹ Маматов Х.Т. Ҳуқуқий маданият ва Ўзбекистонда фуқаролик жамиятининг шаклланиш муаммолари. – Т., – 2009. – Б. 202.

Қайд этиш лозимки, сиёсий-ҳуқуқий таълимотларда фуқаролик жамияти ва давлатнинг ўзаро муносабатлари кўп бора илмий таҳлил қилинган²². Олимларнинг фикрича, фуқаролик жамияти давлат таъсир доирасидан холи бўлган, унга нисбатан муҳолиф ва қайсидир маънода унга қарама-қарши бўлган тушунчадир. Бундай қарашлар давлат ва жамият ўртасидаги муносабатлар ҳамisha ҳам долзарб бўлганлигини намоён этиш билан бирга жамият тараққиёти учун унинг муҳимлигини кўрсатмоқда²³.

Айтиш мумкинки, ҳар бир мамлакат, миллатнинг ўзига хослиги, маданияти, менталитети давлат ва фуқаролик жамияти институтлари ҳамкорлигига яъни, мазкур ҳамкорликнинг шаклланиши ва ривожланишига ўзига хос таъсир кўрсатади. Шарқда мазкур ҳамкорлик умумийлик, ўзаро ишонч каби ижтимоий капиталга таянса, ғарбда индивидуалликка асосланишини намоён этади. Мазкур алоқалар умумий фуқаролик маданияти шаклланишига жуда катта таъсир кўрсатади²⁴. Хусусан, дунёнинг баъзи мамлакатлари қатори юртимизда ҳам давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик муносабатлари узоқ йиллик тарихга эга. Айниқса, мустақиллик йилларида мазкур муносабатлар янада ривожланиб, сифат жиҳатидан янги босқичга кўтарилди, десак муболаға бўлмайди.

Таъкидлаш лозимки, одатда, ҳеч бир давлат органи бошқа тузилмалар билан ҳамкорлик қилмай туриб, фақат ички имкониятлари доирасида фаолиятнинг самарадорлигини таъминлай олмайди²⁵. Ички ишлар органларидаги бошқарувнинг асосий шаклларида бири – ҳамкорлик, ҳамкорликдаги фаолиятнинг асосий шартларидан бири эса, ўзаро келишган ҳолда хизматни ташкил этиш ҳисобланади²⁶. Жамоат тартиби ва хавфсизлиги, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини таъминлашдаги ҳамкорлик – ушбу фаолият билан шуғулланувчи субъектларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ, ўзаро келишилган ҳолда фаолиятнинг шакл ва усулларида, хизмат ваколатларидан самарали фойдаланиши бўлиб²⁷, бунда икки ёки ундан ортиқ хизмат, яъни бошқарувнинг бир-бирига бўйсунмаган алоҳида иштирокчилари ўз ҳаракатларини мувофиқлаштириб бажарадилар²⁸. Хусусан, Пробация бошқармаси ҳам ўз зиммаларига юклатилган вазифалари ва функцияларини бажаришда давлат органлари ва жамоатчилик тузилмалари бўлмиш фуқаролик жамияти институтлари билан самарали ҳамкорликни амалга оширишлари келгуси хизмат фаолиятларида ўзининг ижобий натижасини беради.

Одилқориев Х.Т. Конституция ва баркамол жамият орзуси. –Тошкент. – 2012. – Б. 220-235.

²³ Фуқаролик жамияти асослари: ўқув қўлланма // А.Жалилов, У.Мухаммадиев, Қ.Жўраев ва бошқ. – Тошкент, 2015. – Б. 57.

²⁴ Абдурахманова Г.И., Ионин Л.Г., Израелян Е.В., Ковалева Н.В., Мерсиянова И.В., Нездюров А.Л., Санович С.В., Сунгуров А.Ю., Шомина Е.С., ред., Якобсон Л.И. Факторы развития гражданского общества и механизмы его взаимодействия с государством. – М., «Вершина». – 2008. – С. 296.

²⁵ Бобохонов А.А. Жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг ўзаро ҳамкорлиги // Жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашнинг долзарб масалалари: Респ. илмий-амалий конф. мат-ри. – Т.: УзР ИИВ Академияси, 2015. – Б.

²⁶ Камишиников А.П. Основы управления в правоохранительных органах. – М., 2004. – С. 27.

Афанасьев В.А. Организация работы участкового инспектора милиции. – М., 1990. – С. 38.

²⁸ Пулатов Ю.С., Исмаилов И., Курбонов А. Ички ишлар органларида бошқарув асослари: Дарслик. –Т.: ЎзР. ИИВ Академияси, 2005.

Жумладан, бу борада хорижий тажрибага мурожаат этадиган бўлсак, айтиш мумкинки, ижтимоий ва сиёсий мақсадлар атрофида бирлашадиган бундай жамоат ташкилотлари ривожланган мамлакатларда “учинчи сектор” деб номланади. Улар асосан хайрия мақсадларида ташаббус кўрсатаётган нодавлат нотижорат ташкилоти (ННТ) сифатида кенг фаолият юритиб келмоқда²⁹. Масалан, Россияда ижтимоий-иқтисодий ҳаётни яхшилаш, ижтимоий инновацияларни амалга ошириш, ижтимоий муаммоларни ҳал этиш, соғлиқни сақлаш ва таълим тизимидаги муаммоларни бартараф қилиш, соғлом авлодни шакллантириш, аҳолини иш билан таъминлаш ҳамда демократияни ривожлантиришда нодавлат нотижорат ташкилотларнинг ўрнига муҳим аҳамият берилмоқда³⁰. Ғарбий Европада “секторни англаш”, яъни жуда кўп нотижорат ва ноҳукумат ташкилотларни ягона сектор сифатида тасаввур этиш – янги ҳодиса бўлиб, кўпгина мамлакатларда ҳали қарор топмаган³¹.

Польшада маҳкумларнинг қайта ижтимоийлашувида турли реабилитация марказлари алоҳида ўрин тутди. Шундай марказлардан бири Ханс Христиан Кафед номидаги “Ижтимоий ёрдам кўрсатиш, реабилитация қилиш ва қайта тарбиялаш уюшмаси” ҳисобланади. Шунингдек, 1997-йилда Польша ва Дания ҳамкорликда ташкил этган мазкур халқаро ноҳукумат ташкилоти озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазон ўтаган шахслар билан фаол иш олиб боради³².

Дарҳақиқат, давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари ўртасидаги самарали ҳамкорлик жамият ҳаётидаги кўплаб муаммоларни ҳал этишга хизмат қилади. Бу ҳамкорликнинг ҳам ҳуқуқий, ҳам ташкилий-ҳуқуқий асосларини кучайтириш долзарб масалалардан биридир³³. Зеро, давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари ўзаро самарали ҳамкорлик қилганда энг олий мақсадга эришиши ва катта марраларни забт этиш мумкин. Бошқача айтганда, ушбу ҳамкорлик инсоният маданиятининг ривожланишига катта таъсир кўрсатган ва бугун ҳам унинг амалий ифодасини дунё мамлакатлари ижтимоий-сиёсий ҳаётида гувоҳи бўлиб турибмиз.

Хулоса қилиб айтганда, Пробация бошқармасининг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлигини кучайтириш бугунги куннинг энг долзарб масалаларидан биридир. Бундай ҳамкорлик натижасида аввало, озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ бўлмаган жазоларни ўтаётган ёки бошқача айтганда, пробация назоратидаги шахсларни қайта тарбиялашда ва ижтимоий ҳаётга мослашишларида, уларнинг ҳуқуқий онги ва маданияти юксалишида, қонунийлик ва ижтимоий адолат тамойиллари амалга татбиқ этилишида, жамиятдаги турли муаммолар ўз вақтида ҳал

²⁹ X.Z.Xushvaqtoy [jamoat-tashkilotlari-va-ularning-davlat-boshqaruviga-ta-siri \(1\).pdf](http://www.in-academy.uz/jamoat-tashkilotlari-va-ularning-davlat-boshqaruviga-ta-siri-1.pdf) Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences <https://www.oriens.uz>

³⁰

³¹ <http://www.socpro.ru/rus/ngo/research/document4693.shtml>
<https://staff.ttiame.uz/storage/users/416/books/IJQ9fgMneHKJNAC2di7qu6bKHa2ljZeddw50wezD.pdf>

Багреева Е.Г. Об организации пенитенциарных систем в международной практике. // Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление. 2012. № 5. – С. 24.

³³ Гриб В.В. Взаимодействие государства и гражданского общества: правовые проблемы // История государства и права. – М., 2010. – № 23. – 0,2 п.л. – С. 24-26.

этилишида ўзига хос аҳамият касб этади ҳамда уларнинг ўзаро самарали ҳамкорлиги
жамиятимиз ижтимоий ҳаёти учун ижтимоий зарурат ҳисобланади.

INNOVATIVE
ACADEMY